

دانشگاه قم

دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

عنوان:

مطالعه تطبیقی قوانین تابعیت ایران و کانادا

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمود جلالی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر مصطفی فضائلی

نگارنده:

محمدرضا غفاریون

تابستان/۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ: ۱۳۹۰/۲/۱۲
شماره: ۲۰۹۷۳۱
پیوست:

بشک

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه قم

«فرم صورت جلسه‌ی دفاع پایان‌نامه»

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه شریف»

جلسه‌ی دفاعیه پایان‌نامه کارشناسی ارشد آقای / خانم **محمدرضا غفاریون** به شماره دانشجویی **۸۶۶۳۳۰۵۲۵۷** کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی تحت عنوان **مطالعه تطبیقی قوانین تابعیت ایران و کانادا** با حضور استاد راهنما، استاد مشاور و هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ **۱۳۸۹/۱۲/۲۳** تشکیل گردید.

در این جلسه پایان‌نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت و نامبرده نمره (با عدد) **۱۸/۵** و (با حروف) **هجده و پنج** با درجه عالی بسیار خوب خوب قابل قبول غیر قابل قبول دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
دکتر محمود جلالی	استاد راهنما	استادیار	
دکتر مصطفی فضائلی	استاد مشاور	استادیار	
دکتر غلامعلی قاسمی	استاد ناظر	استادیار	
جناب آقای محسن قدیر	استاد ناظر	مربی	
یعقوب فرجامی	نماینده تحصیلات تکمیلی	استادیار	

مدیر تحصیلات تکمیلی

نام و امضا

معاون آموزشی دانشکده
نام و امضا

دانشگاه قم
دانشکده آموزشهای الکترونیکی
کد: ۶۴۹۰۵

نشانی:
قم، جاده قدیم اصفهان،
دانشگاه قم
کدپستی: ۳۷۱۶۱۴۶۶۱۱
تلفن: ۲۸۵۳۳۱۱
دورنویس:
معاونت آموزشی ۲۸۵۵۶۸۴
معاونت اناری ۲۸۵۵۶۸۶
معاونت دانشجویی ۲۸۵۵۶۸۸

دانشگاه آموزشهای الکترونیکی دانشگاه قم

قم - انتهای بلوار امین - بعد از شهرک قدس - دانشگاه قم - بلوک ۱۵ - دانشکده آموزشهای الکترونیکی <http://www.qomvu.ir>
<http://vu.qom.ac.ir>

تقدیم به:

به همسر عزیزم که با زحمات فراوانش مرا در گرد آوری هر چه بهتر این
پایان نامه یاری نمود.

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش را به ما عطا فرمود. در اینجا بر خود لازم می دانم از تمامی اساتید بزرگوار، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده اند تقدیر و تشکر نمایم. از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر محمود جلالی که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نموده اند نهایت تشکر و سپاسگذاری را دارم.

از جناب آقای دکتر مصطفی فضائی به عنوان مشاور که با راهنمایی خود مرا مورد لطف قرار داده اند، کمال تشکر را دارم.

و در پایان از تلاش و همکاری بی وقفه همسر عزیزم که با وجود تمامی سختی ها با حمایت های بی دریغش مرا تشویق به ادامه کار و تحقیق نمود از صمیم قلب سپاسگزارم و برایش سلامتی و طول عمر از خداوند منان خواستارم.

چکیده

از آنجا که تابعیت از سه اصل کلی ۱- منع بی تابعیتی ۲- ممنوعیت تابعیت مضاعف ۳- آزادی بودن تابعیت پیروی می کند، تمام کشورها از جمله ایران و کانادا اصول حاکم بر تابعیت را پذیرفته و قوانین خود را بر مبنای این سه اصل وضع نموده اند. در مطالعه ی تطبیقی دو نظام حقوقی ایران و کانادا، کانادا یک کشور مهاجر پذیر و مطابق اصول ۱۵ و ۲۷ قانون اساسی خود، قوانین بر مبنای «اصل چند ملیتی» و «تنوع فرهنگی» وضع گردیده است. سیاست مهاجرت کانادا بر مبنای همین «اصل عدم تبعیض» است و پذیرش مهاجرانی که خود را با روش زندگی مردم کانادا تطبیق دهند و کمک مثبتی به توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کانادا بنمایند، مورد تأکید قرار داده است. بر مبنای اصول پیش گفته، قانون تابعیت کانادا اصل سیستم خاک را پذیرفته ولی آن را با اصل سیستم خون تعدیل نموده به نحوی که قانون تابعیت کانادا و قانون شهروندی آن بر همین مبنا وضع گردیده است. از طرفی قانون تابعیت و قانون شهروندی کانادا از داشتن تابعیت مضاعف ممانعت نکرده و تابعیت پیشین شهروندان کانادایی را تا آن جایی که به مذهب، نژاد و اصالت ملی و قومی کانادا لطمه ای نزند به رسمیت شناخته است. در حالیکه ایران کشوری مهاجر فرست بوده و مطابق اصول ۴۱ و ۴۲ قانون اساسی ایران، سیستم خون علت قطعی و بلاشک تابعیت بوده و سیستم خاک از نقش ثانوی در این رابطه برخوردار است و مطابق ماده ۹۷۶ قانون مدنی شهروندان ایرانی را هر کجا که باشند تبعه ی خود می داند. مطالعه ی تطبیقی مقررات تابعیت در دو کشور ایران و کانادا نشان می دهد اتباع ایرانی تا زمانیکه مرتکب جرمی نگردیده اند یا سابقه محکومیت کیفری نداشته باشند و از طریق کلاهبرداری، تقلب، پنهان نمودن یا ارائه ی اطلاعات غلط یا پناهندگی، تابعیت کانادا را کسب نکرده باشند، با داشتن اقامت دائم و تابعیت کانادایی، ضمن برخوردارگی از حق زندگی، کار، تحصیل، اشتغال، اقامت، ورود و خروج از کشور، مزایا و حقوق تعیین شده در قوانین دولتی و استانی و حق شرکت و نامزد شدن در انتخابات ایالتی و فدرال در کانادا، از حقوق و امتیازات تابعیت اصلی خود منع نگردیده مگر اینکه موجب نقض قوانین ایران شده باشند. لذا پیشنهاد می گردد اعمال دقیق مفاد قانونی دو کشور بر مبنای تابعیت مؤثر و غالب می تواند به عنوان راه حل برخی مشکلات چند تابعیتی و بی تابعیتی در ایران و کانادا مورد استفاده قرار گیرد.

واژگان کلیدی:

تابعیت، مطالعه ی تطبیقی، مهاجرت، تابعیت مضاعف، ایران، کانادا.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه

۱	۱- تعریف مسأله و بیان سئوال های اصلی تحقیق
۵	۲- سابقه و پیشینه تحقیق
۷	۳- ضرورت انجام تحقیق
۹	۴- فرضیه ها
۹	۵- هدف ها و کاربردهای مورد انتظار از انجام تحقیق
۱۰	۶- واژگان کلیدی
۱۰	۷- جنبه ی جدید بودن و نوآوری طرح در چیست؟
۱۰	۸- بیان روش تحقیق
۱۰	۹- روش تجزیه و تحلیل داده ها

فصل اول: کلیات (مفهوم و مبانی تابعیت)

۱۱	۱-۱ تاریخچه تابعیت
۱۲	۲-۱ تعریف تابعیت
۱۴	۳-۱ ماهیت تابعیت
۱۴	۴-۱ موضوع تابعیت
۱۵	۵-۱ تابعیت و ملیت
۱۷	۱-۵-۱ آثار تابعیت در رابطه با ملیت
۱۷	۲-۵-۱ آثار تابعیت در حقوق تبعه
۱۸	۶-۱ عناصر اصلی تابعیت
۱۹	۱-۶-۱ فرد تبعه
۱۹	۲-۶-۱ اختیارات دولت در مقابل فرد تبعه
۲۰	۳-۶-۱ نقش قوانین داخلی در تعیین تابعیت
۲۰	۷-۱ تابعیت اشخاص
۲۱	۸-۱ تابعیت در جوامع بین المللی
۲۱	۱-۸-۱ نقش قوانین خارجی در تعیین تابعیت
۲۲	۲-۸-۱ اصل آزادی و نقش قوانین داخلی دولت ها در تعیین تابعیت
۲۲	۳-۸-۱ محدودیت دولت ها در تعیین تابعیت
۲۳	۹-۱ اصول و مبانی تابعیت
۲۳	۱-۹-۱ اصل لزوم تابعیت
۲۳	۲-۹-۱ اصل وحدت تابعیت
۲۴	۳-۹-۱ اصل تغییرپذیری تابعیت
۲۴	۱۰-۱ اثر ازدواج در تابعیت
۲۶	۱۱-۱ انواع تابعیت
۲۶	۱-۱۱-۱ تابعیت اصلی

۲۷	۲-۱۱-۱ تابعیت اکتسابی
۲۸	۱۲-۱ بی تابعیتی
۲۹	۱-۱۲-۱ عوامل بی تابعیتی
۳۰	۲-۱۲-۱ شیوه های رفع بی تابعیتی
۳۱	۱۳-۱ تابعیت مضاعف (Dual Nationality)
۳۲	۱-۱۳-۱ عوامل تابعیت مضاعف
۳۳	۲-۱۳-۱ شیوه های جلوگیری از تابعیت مضاعف

فصل دوم: تابعیت اصلی در حقوق ایران و کانادا

۳۴	۱-۲ تاریخچه دو کشور ایران و کانادا
۳۸	۲-۲ نظام حقوقی دو کشور ایران و کانادا
۴۴	۳-۲ مبنای عرفی تابعیت در ایران و کانادا
۴۶	۴-۲ علل تعیین قواعد تابعیت در ایران و کانادا
۴۷	۵-۲ اصول و مبانی تابعیت در ایران و کانادا
۵۲	۶-۲ بررسی و شناخت اصول تابعیت در قانون اساسی ایران و کانادا
۵۷	۷-۲ قواعد تعیین تابعیت اصلی در ایران و کانادا
۵۷	۷-۲ ۱-قاعده اول
۵۸	۷-۲ ۲-قاعده دوم
۶۰	۷-۲ ۳-قاعده سوم
۶۲	۷-۲ ۴-قاعده چهارم
۶۳	۷-۲ ۵-۶-قاعده پنجم
۶۶	۸-۲ قواعد ترک تابعیت در ایران و کانادا
۶۶	۸-۲ ۱-قاعده اول
۶۹	۸-۲ ۲-قاعده دوم
۷۰	۸-۲ ۳-قاعده سوم
۷۱	۸-۲ ۴-قواعد دیگر
۷۳	۹-۲ قواعد بازگشت به تابعیت ایران و کانادا
۷۴	۹-۲ ۱-قاعده اول
۷۵	۹-۲ ۲-قاعده دوم
۷۶	۱۰-۲ طرح دعوی تابعیت و مرجع رسیدگی به آن در ایران و کانادا

فصل سوم: تابعیت اکتسابی در حقوق ایران و کانادا

۸۰	۱-۳ قواعد تعیین تابعیت اکتسابی در ایران و کانادا
۸۱	۳ ۱-۱-۱ قاعده اول
۸۳	۳ ۱-۲-۱ قاعده دوم
۸۵	۲-۳ تابعیت اکتسابی و نقش دولت در ایران و کانادا
۸۷	۳-۳ آثار تابعیت اکتسابی در وضع حقوقی فرد در ایران و کانادا
۸۹	۴ آثار تابعیت اکتسابی والدین در خانواده ایرانی و کانادایی

۹۱	۳- ۵ آثار تابعیت اکتسابی در احوال شخصیه اتباع خارجی در ایران و کانادا
۹۳	۳- ۶ بی تابعیتی در ایران و کانادا
۹۴	۳- ۷ تابعیت مضاعف در ایران و کانادا
۹۶	۳- ۸ تغییر تابعیت در ایران و کانادا
۹۸	۳- ۹ تعیین اقامتگاه در ایران و کانادا
۱۰۱	۳- ۱۰ وضعیت بیگانگان در ایران و کانادا
۱۰۲	۳- ۱۰- ۱ اصول و مبانی حقوق بیگانگان در ایران و کانادا
۱۰۴	۳- ۱۰- ۲ وضع اشخاص حقیقی در ایران و کانادا
۱۰۷	نتیجه گیری و پیشنهادات

فهرست علائم و اختصارات (Abbreviations)

ق. ۱.۱. ج. ۱.۱.	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
ق. م.	قانون مدنی
ق. م. ۱.	قانون مدنی ایران

مقدمه

۱ تعریف مسأله و بیان سؤال های اصلی تحقیق:

تابعیت رابطه ای است سیاسی، حقوقی و معنوی که شخصی را به دولتی معین مرتبط می سازد.^۱ کانادا یک کشور مهاجر پذیر و دارای سیاست چند فرهنگی است که این سیاست در قالب قانون تبلور یافته و سه هدف استراتژیک شامل عدالت اجتماعی، مشارکت مدنی و هویت مشترک در قوانین آن لحاظ شده است. این کشور الگویی مناسب برای زندگی مسالمت آمیز فرهنگ ها و اقوام متفاوت در کنار یکدیگر بوده و موقعیت دو زبان رسمی این کشور یعنی انگلیسی و فرانسه را تثبیت کرده است. البته اقتدار مهاجران موجب گردیده که بومیان از حقوق اجتماعی و سیاسی یکسان برخوردار نباشد.^۲

مطابق اصل ۲۷ قانون اساسی کانادا مصوب ۱۹۸۲ تنوع فرهنگی از خصیصه ی بنیادی آن کشور بوده به طوری که قوانین و سیاست های گسترده آن از فرایند تنوع حمایت می کند.^۳

۱- بهشید ارفع نیا، *حقوق بین الملل خصوصی*، چهارم، [بی جا]: انتشارات بهتاب، (۱۳۸۰)، جلد اول، ص ۳۹.
2-<http://www.Arbabi Immigration Services.htm>

۳- دفتر توافقات بین المللی [ریاست جمهوری]، *قانون اساسی کانادا*، (مهدی رستگار اصل)، اول، [بی جا]: معاونت پژوهش تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، (۱۳۷۸)، ص ۱۳۱.

لذا بسیاری از مهاجران، کانادا را به دلیل وسعت سرزمین کانادا و سطح مناسب زندگی آن، اعتبار جهانی‌ش به عنوان یک کشور صلح جو و باز و جامعه ای که آغوش خود را به روی تازه واردان می‌گشاید، انتخاب می‌کنند. به همین دلیل است که بیش از ۳۰ میلیون نفر جمعیت این کشور به فرهنگ‌ها، قومیت‌ها و زبان‌های مختلفی تعلق دارند که نمونه آن را نمی‌توان در هیچ کجای جهان یافت. سالانه به طور متوسط بیش از ۲۰۰ هزار نفر از مردم کشور های مختلف دنیا به کانادا مهاجرت می‌کنند و ایران در ردیف دهمین کشور مهاجر فرست به کانادا می‌باشد، که بدون شک این مهاجرین به مرور زمان به تابعیت آن کشور در می‌آیند.^۱

مطابق بند یک اصل پانزدهم قانون اساسی کانادا مصوب ۱۹۸۲ همه ی افراد به طور یکسان در حمایت از قانون مستقل از هر تمایزی مبتنی بر نژاد، اصالت ملی یا قومی، رنگ، مذهب، جنسیت، سن یا ناتوانایی‌های ذهنی یا جسمی برخوردار هستند.^۲

سیاست مهاجرت کانادا بر مبنای همین اصل عدم تبعیض است و پذیرش مهاجرانی که احتمال می‌رود خود را با روش زندگی مردم کانادا تطبیق دهند و کمک مثبتی به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی کانادا بنمایند، مورد تأکید قرار گرفته است.^۳

تابعیت بر اساس سیستم خون عبارت است از سیستمی که در آن تابعیت از طریق نسب به طفل تحمیل می‌شود یعنی طفل به محض تولد تابعیت پدر و مادرش را پیدا می‌کند. بر عکس تابعیت از طریق سیستم خاک عبارت از طریقه ای است که به موجب آن تابعیت را از روی محل تولد شخص معلوم می‌نمایند، یعنی هر شخصی تابعیت کشور و محل تولد خود را دارد.^۴

1-<http://www.Arbabi Immigration Services.htm>

۲- دفتر توافقات بین‌المللی [ریاست جمهوری]، **قانون اساسی کانادا**، (مهدی رستگاراصل)، اول، [بی‌جا]: معاونت پژوهش تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، ۱۳۷۸، ص ۱۲۵.

۳- مرضیه ساقیان، **مباحث کشورها و سازمان‌های بین‌المللی / ۱۹ کانادا**، [بی‌جا]: مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۳، ص ۱۳.

۴- محمد نصیری، **حقوق بین‌الملل خصوصی**، یازدهم، [بی‌جا]: مؤسسه انتشارات آگاه، ۱۳۸۳، جلد اول، ص ۳۰ و ۳۳.

معمولاً کشورهای پر جمعیت و مهاجر فرست از طرفداران سیستم خون بوده و معتقدند چون کثرت اتباع برای دولت در زمان صلح باعث قدرت سیاسی و اقتصادی و در هنگام جنگ موجب قدرت نظامی می شود، بنابراین مصلحت کشورهای جمعیت زیاد دارند و وسعت خاک آن ها متناسب با سکنه نمی باشد و اجباراً افراد آن ها برای تلاش زندگی و یافتن کار به کشورهای دیگر مهاجرت می نمایند در این است که، سیستم خون را اجرا می نمایند تا آنچه اهالی کشور را هر کجا باشند تبعه ی خود بدانند.

کشورهای کم جمعیت و مهاجر پذیر معتقدند اعمال سیستم خاک برای کشورهای وسیع و کم جمعیت بسیار مفید است و می توان گفت برای کشوری که سکنه آن به کمک افراد خارجی رونق پیدا می کند این مسأله به صورت یک ضرورت ظاهر می شود که تصمیم بگیرد تمام کسانی که در خاک آن دولت دنیا آمدند، تابع او باشد.^۱

ایران از جمله کشور های مهاجر فرست است که مطابق بند ۲ ماده ۹۷۶ ق.م سیستم خون و مطابق بند ۳، ۴ و ۵ ماده ۹۷۶ ق.م سیستم خاک را پذیرفته است.

لذا در قانون تابعیت ایران خون علت قطعی و بلاشک تابعیت بوده و خاک از نقش ثانوی در این رابطه برخوردار است. اما کانادا از جمله کشورهای مهاجرپذیر است که مطابق بند ۴(۱)(a)، ۵(۱)(a) قانون تابعیت کانادا ۱۹۴۶ و مطابق بند ۳(۱)(a) قانون تابعیت کانادا ۲۰۰۹ سیستم خاک و مطابق بند ۴(۱)(b)، ۵(۱)(b) قانون تابعیت کانادا ۱۹۴۶ و مطابق بند ۳(۱)(b) قانون تابعیت کانادا ۲۰۰۹ سیستم خون را پذیرفته است.

بنابراین مطابق اصول کلی، قانون تابعیت کانادا اصل سیستم خاک را پذیرفته ولی آن را با اصل خون تعدیل نموده است.^۲

۱- محمد نصیری، حقوق بین الملل خصوصی، یازدهم، [بی جا]: مؤسسه انتشارات آگاه، ۱۳۸۳)، جلد اول، ص ۳۴.
2- [Http:// www.topiranianThe Association Of Iranophile](http://www.topiranianThe Association Of Iranophile).

از طرفی قانون تابعیت کانادا اجازه داشتن تابعیت دوگانه را داده و شهروندان این کشور را ملزم نمی‌سازد که تابعیت کشور قبلی خود را ترک کنند و در عین حال که شهروند کانادا هستند شهروند کشورهای دیگر دنیا نیز باشند. در حالی که قانون برخی از کشورها از جمله ایران فرد تبعه‌ی ایرانی را ملزم می‌کند قبل از کسب تابعیت و یا اقامت دائم کشور دوم، تابعیت اولیه‌ی خود را رها کند.

بنابراین در قانون مدنی ایران در ماده ۹۸۹ تکلیف این موضوع روشن شده و آمده است: «هر تبعه‌ی ایرانی که بدون رعایت مقررات قانونی بعد از تاریخ ۱۲۸۰ شمسی تابعیت خارجی تحصیل کرده باشد تبعیت خارجی او کان لم یکن بوده و تبعه‌ی ایران شناخته می‌شود...» البته در سال‌های بعد اصلاحاتی در این قانون انجام شد مجازات‌هایی هم برای این افرادی که پیش از ترک تابعیت ایرانی تابعیت دیگری را پذیرفته‌اند، مقرر شد این مجازات‌ها دو بعد دارد بعد اقتصادی و بعد سیاسی.

این افراد باید همه‌ی اموالی را که در ایران دارند بفروشند اگر این افراد این اقدام را انجام ندهند، دادستان به عنوان نماینده‌ی حکومت اموال آن‌ها را می‌فروشد و پول آن‌ها را پرداخت می‌کند. این مجازات اقتصادی است و مجازات سیاسی این است که آن‌ها دیگر نمی‌توانند مشاغل دولتی مانند نمایندگی مجلس را داشته باشند که البته پس از پیروزی انقلاب بحث مجازات‌های اقتصادی مسکوت ماند و تا بحال اعمال نشده است و حتی وزارت امور خارجه پیشنهاد حذف این بند را برای ایجاد احساس امنیت اقتصادی داده است که در پی مراحل قانونی هنوز موفق نشده است.^۱

1- [Http:// www.TopiranianThe Association Of Iranophile](http://www.TopiranianThe Association Of Iranophile).

این تابعیت دو گانه دارای مزیتی است به عنوان مثال در زمینه هایی نظیر امنیت اجتماعی یا اشتغال و معایب آن عبارتند از قوانین کشوری که شخصی در آن حضور دارد به اعتبار کانادایی بودن آن شخص، مانع از اجرای قانون کشوری که تابعیت آن را در اختیار دارد نمی گردد. به عنوان مثال شخصی با پاسپورت کشور پدری یا مادری خود وارد آن کشور شود به خاطر داشتن پاسپورت کشور دیگر نظیر کانادا تحت پیگرد قانونی قرار گیرد که طبعاً در این مورد کانادا قادر به مداخله نخواهد بود.^۱

حال با توجه به توضیحاتی که داده شد و با توجه به افزایش تعداد مهاجرین ایرانی در کانادا ضرورت دارد مطالعه ی تطبیقی در خصوص قوانین تابعیت ایران و کانادا انجام شود تا بدانیم که:

- ۱- وجه تمایز و تشابه قانون تابعیت ایران و کانادا چیست؟
- ۲- وضعیت مهاجرین ایرانی به کانادا به لحاظ داشتن اقامت دائم و تابعیت کانادایی چگونه است؟
- ۳- وضعیت شهروند کانادایی- ایرانی تبار از لحاظ بعد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و حقوقی در ایران چگونه خواهد بود؟

۲ - سابقه و پیشینه تحقیق:

آثاری که در خصوص مسئله تابعیت منتشر شده است: کتاب حقوق بین الملل خصوصی جلد اول تألیف دکتر محمد نصیری که به سه مبحث: مسئله تقسیم جغرافیایی اشخاص «تابعیت و اقامت»، مسئله وضع بیگانگان، مسئله تعارض از لحاظ قانون، مقام رسمی و دادگاه پرداخته است و بارزترین مظهر تقسیم جغرافیایی اشخاص را موضوع تابعیت بیان کرده و تابعیت اینچنین تعریف شده: رابطه ی سیاسی و معنوی است که شخصی را به دولتی معین مرتبط می سازد.

1-<http://www.Arbabi Immigration Services.htm>

کتاب حقوق بین الملل خصوصی تألیف دکتر نجاد علی الماسی به سه مبحث: کلیات و تاریخ تحول تعارض قوانین، پیدایش و تکامل تاریخی تعارض قوانین، مسائل مهم تعارض قوانین و اجرای قانون صلاحیتدار از لحاظ احوال شخصیه، اموال، تنظیم اسناد و قراردادهای پرداخته است و تابعیت را از جمله قانون ملی بیان کرده و منظور همان قانون دولت متبوع شخصی است که راجع به او موضوعی حقوقی مطرح می شود و اینکه بعضی از کشورها از جمله ایران احوال شخصیه اشخاص را مشمول قانون ملی آنان و برخی دیگر مشمول قانون اقامتگاه می داند.

کتاب حقوق بین الملل خصوصی جلد اول تألیف دکتر بهشید ارفع نیا به چهار مبحث: کلیات، تابعیت، اقامتگاه، وضع بیگانگان پرداخته و در تعریف تابعیت گفته شده است: یک رابطه ی سیاسی حقوقی و معنوی که فردی را به دولتی معین مرتبط می سازد. کتاب حقوق بین الملل خصوصی جلد اول تألیف دکتر محمد سلجوقی به سه مبحث کلیات، تابعیت و اقامتگاه و اصول مشترک در اقامتگاه و تابعیت، وضعیت بیگانگان پرداخته است و تابعیت این چنین تعریف شده است: رابطه ی سیاسی و حقوقی که فردی را به دولتی مرتبط می سازد.

کتاب حقوق مدنی جلد هفتم تألیف دکتر سید جلال الدین مدنی فصل چهارم تابعیت به یازده مبحث: شناخت کلی تابعیت، شرایط تحقق تابعیت، تاریخچه تابعیت، مقررات کلی طرق تحصیل تابعیت، تابعیت ایران با اعمال سیستم خون، تابعیت ایران با اعمال سیستم خاک، تابعیت با اعمال سیستم اقامتگاه، تحصیل تابعیت از طریق ازدواج، تحصیل تابعیت از طریق درخواست، ترک تابعیت ایران، بازگشت به تابعیت ایران پرداخته است و تابعیت این گونه تعریف شده: رابطه ای است که یک شخص حقیقی یا یک شخص حقوقی یا یک شیء را به دولتی متصل می کند. کتاب حقوق مدنی جلد چهارم تألیف دکتر سید حسن امامی کتاب دوم تابعیت به دو مبحث: تعریف تابعیت و اصول اساسی تابعیت پرداخته است و تابعیت این چنین تعریف شده: نوعی از ارتباط سیاسی و معنوی است که فردی را به کشوری مربوط می کند.

بنابراین ضرورت دارد با انجام پژوهش در این زمینه، خلاء علمی که همان بررسی و مطالعه ی تطبیقی قانون تابعیت ایران با سایر کشورها از جمله کانادا است، برطرف شود.

۳ - ضرورت انجام تحقیق:

هر سال بیش از پنج هزار ایرانی به کانادا مهاجرت می کنند و پس از حدود چهار سال اقامت دائم، تابعیت کانادا را کسب می کنند و به گروه شهروندان کانادا می پیوندند. یکی از ویژگی های قوانین شهروندی کانادا، پذیرفتن تابعیت یا تابعیت های پیشین مهاجران به این کشور است.^۱

نمونه بارز آن قضیه ی خانم زهرا کاظمی است که مطابق اصل نهم قانون اساسی کانادا مصوب ۱۹۸۲ فرزند وی دادخواستی بطرفیت دولت ایران به دادگاهی در ایالت کبک کانادا به جهت داشتن تابعیت مضاعف تقدیم و به علت باز داشت و زندانی شدن غیر قانونی مادرش خواستار حمایت دولت کانادا مبنی بر بازگرداندن پیکر مادرش برای کالبد شکافی به سازمان ملل متحد شد. همچنین دیگر شهروندان کانادایی-ایرانی تبار که در پی عزیمت به ایران مشکل ورود و خروج از آن کشور با گذرنامه خارجی، توقیف گذرنامه خارجی توسط مقامات ایرانی و عدم استرداد آن را به دنبال خواهد داشت.^۲

مسأله دیگر کودکانی که از والدین کانادایی- ایرانی تبار متولد شده اند و ظرفیت بالقوه گردشگری ایران محسوب می شوند که مطابق بند ۲ ماده ۹۷۶ ق.م ایران تابعیت اولیه آن ها ایرانی و تابعیت دوم آن ها کانادایی است و این ها به علت نداشتن شناسنامه که صرفاً باید با شناسنامه ی ایرانی، گذرنامه ی ایرانی بگیرند تا بتوانند از کشور خارج شوند، با مشکلاتی روبرو خواهند بود.

۱- دفتر توافقات بین المللی [ریاست جمهوری]، قانون اساسی کانادا، (مهدی رستگارااصل)، اول، [بی جا]: معاونت پژوهش تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، ۱۳۷۸)، ص ۱۲۳.

2-<http://www.Arbabi Immigration Services.htm>

در خصوص احوال شخصیه که مطابق ماده ۶ ق.م ایران در مورد کلیه ی اتباع ایرانی ولو مقیم در خارجه قابل اجراست، با توجه به اینکه در کشور ایران از هر دو سیستم استفاده شده ولی غلبه با معیار خون است و همه ی حق و حقوق به اتباع ایران اعطاء می گردد. از طرفی مطابق بند ۱ ماده ۹۷۶ ق.م ایران زمانی که شخص بدون ترک تابعیت اولیه «تابعیت ایران» تابعیت دیگری «تابعیت کانادا» را کسب کرده است، دولت ایران می تواند اتباع خود را از آن حق و حقوق محروم نموده و این موضوع مشکل دیگری است که شهروند کانادایی- ایرانی تبار با آن مواجه خواهد شد.

دیوان بین‌المللی دادگستری معروف به دادگاه لاهه^۱ در این خصوص رأیی صادر کرده که در واقع به نوعی آخرین حرف در موضوع دو تابعیتی هاست و این رأی تابعیت مؤثر یا غالب را مطرح می کند مبنی بر اینکه فردی که تابعیت کشور دومی را گرفته و تابعیت کشور اول را ترک نکرده است و هنوز تبعه ی کشور اولیه است، این واقعیت وجود دارد که او تبعه ی کشور دومی نیز هست که به جهت اقتصادی و دیگر شاخص ها باید بسنجیم کدام تابعیت سرنوشت سازتر بوده و تابعیت مؤثر او در نظر گرفته می شود.

به هر حال تابعیت دوگانه در ایران جرم نیست فقط فرد را از یکسری حق و حقوق محروم می کند. اگر افراد آگاهانه اقدام کنند و بدون ترک تابعیت اولیه تابعیت دیگری را بپذیرند باید این حق را به دولتشان بدهند که همه ی حق و حقوقی که به یک شهروند عادی می دهد به آن ها اعطاء نکند. بنابراین تاکنون در زمینه ی تابعیت تطبیقی ایران و کانادا تحقیقی در ایران انجام نشده و انجام این تحقیق ضروری است.^۲

1 International Court of Justice.(ICJ)
2- <http://www.Topiranian The Association Of Iranophile>.

۴ - فرضیه ها :

۱- ملاک اعطای تابعیت در ایران سیستم خون بوده و سیستم خاک از نقش ثانوی برخوردار می باشد در صورتی که کانادا سیستم خاک را پذیرفته و آن را با سیستم خون تعدیل نموده است لذا وجوه تمایز و تشابه قوانین تابعیت دو کشور بر همین مبنا است.

۲- مهاجران ایرانی در کانادا با حداقل ۱۸ سال سن و سه سال اقامت دائم از چهار سال اقامت در آن کشور و آشنایی به یکی از زبان های انگلیسی یا فرانسه و دانش کافی در مورد مسئولیت ها و امتیازات شهروندشدن، تابعیت کانادا به آن ها اعطا می گردد و از حقوق و تکالیف و امتیازات شهروندی برخوردار می گردند لذا چگونگی وضعیت آن ها حائز اهمیت است.

۳- قانون تابعیت و شهروندی کانادا موضوع تابعیت مضاعف را به رسمیت شناخته است ولی طبق قانون مدنی ایران، تحصیل تابعیت کانادا منوط به ترک تابعیت ایران می باشد لذا چگونگی وضعیت شهروند کانادایی- ایرانی تبار از لحاظ منع حقوق سیاسی و مدنی و اجتماعی حائز اهمیت بوده و بر همین مبنا است.

۵ - هدف ها و کاربردهای مورد انتظار از انجام تحقیق :

اهداف تحقیق عبارتند از :

- ۱- مطالعه ی تطبیقی و بررسی قوانین تابعیت ایران و کانادا.
- ۲- ارائه ی راهکارهایی در خصوص اخذ اقامت دائم و تابعیت کانادا.
- ۳- ارائه ی راهکارهایی در خصوص رفع مشکلات شهروندان کانادایی- ایرانی تبار در ایران.

۶ - واژگان کلیدی:

فارسی:

تابعیت- مطالعه ی تطبیقی- مهاجرت- تابعیت مضاعف- شهروند کانادایی- ایران- کانادا.

لاتین:

Nationality -Comparative Study_ Immigration_ Dual Nationality _
Canadian Citizenship_ Iran_ Canada.

۷ - جنبه ی جدید بودن و نوآوری طرح در چیست؟

بحث تابعیت موضوع مطالعات گوناگونی در ایران و خارج از ایران بوده است در مورد زوایای مختلف آن به صورت تئوریک آثار بسیار خوبی وجود دارد اما مطالعات موردی و تطبیقی در آثار علمی در ایران به ندرت صورت گرفته است به خصوص در رابطه با مقایسه و تطبیق قوانین و مقررات حاکم بر تابعیت در ایران و کانادا اثر علمی ارزشمندی وجود ندارد و این نو و بدیع بودن این پایان نامه را آشکار می سازد.

۸ - بیان روش تحقیق:

در این پایان نامه روش تحقیق توصیفی- تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای است و جهات اشتراک و افتراق پیرامون قانون تابعیت ایران و کانادا ارائه می گردد.

۹ - روش تجزیه و تحلیل داده ها:

روش تجزیه و تحلیل از طریق مطالعه و درک قانون تابعیت ایران و کانادا و مقایسه و تطبیق آن ها و ارائه ی راهبرد های قانونی دو کشور می باشد.